

**Аналіз результатів опитування
здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
щодо використання інструментів штучного інтелекту
в науковій роботі (лютий 2025 р.)**

Мета опитування: визначити ставлення здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти до використання ШІ у науковій діяльності, зокрема при підготовці дисертацій, а також з'ясувати ризики, які вони вбачають щодо академічної доброчесності.

В опитуванні взяли участь 18 респондентів.

1. Загальна характеристика вибірки

1-й рік — 4 особи (22%)

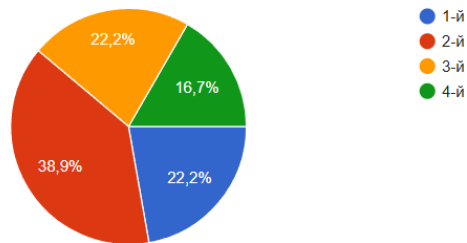
2-й рік — 7 осіб (39%)

3-й рік — 4 особи (22%)

4-й рік — 3 особи (17%)

1. Вкажіть рік навчання в аспірантурі:

18 відповідей

У вибірці представлені здобувачі усіх років навчання за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», що дозволяє порівнювати позиції респондентів залежно від стажу їхнього навчання. Найбільше учасників з другого року навчання, що може бути пов'язано з активною фазою написання дослідження.

2. Загальне ставлення до використання ІІІ в науковій роботі.

«З пересторогою» — 11 осіб (61%)

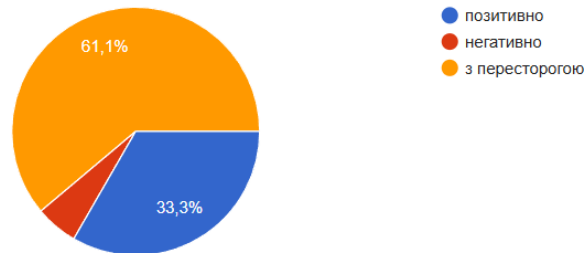
«Позитивно» — 5 осіб (28%)

«Негативно» — 2 особи (11%)

2. Як Ви ставитесь до використання ІІІ у науковій роботі?

18 відповідей

Переважає більшість аспірантів висловлює обережне ставлення до ІІІ. Це свідчить про наявність певних етичних, методологічних або технічних пересторог, але не про повне заперечення потенціалу технологій. Лише незначна частина учасників (11%) має чітко негативну позицію, що вказує на поступове входження та використання інструментів ІІІ в академічному середовищі.

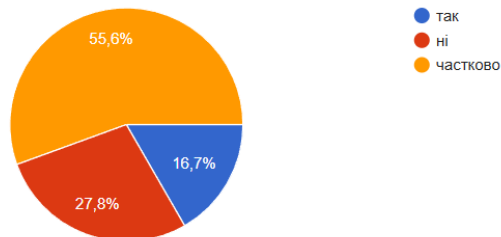
3. Використання ІІІ при підготовці дисертації

Частково використовували — 9 осіб (50%)

Не використовували — 9 осіб (50%)

3. Чи використовували Ви інструменти ІІІ у підготовці дисертації?

18 відповідей

50% респондентів уже має досвід застосування ІІІ у своїй науковій роботі. З урахуванням того, що ІІІ інструменти стали широко доступними лише нещодавно, цей показник свідчить про стрімке впровадження нових

практик навіть у таких традиційно консервативних сферах, як дисертаційне дослідження.

4. Цілі використання ШІ.

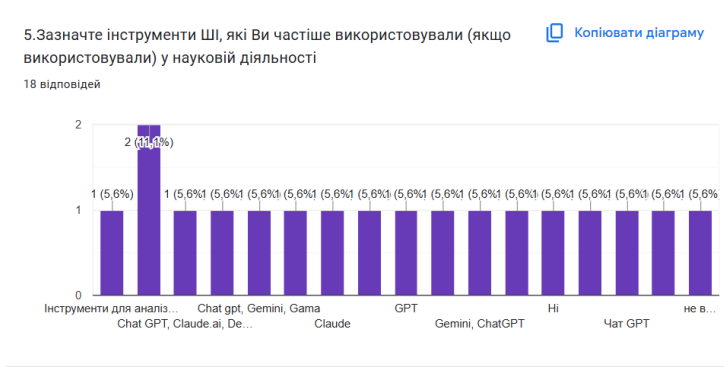
Були визначені найпоширеніші: пошук наукових джерел; генерація ідей; підготовка презентацій; виконання завдань із дисциплін ОНП.

Здобувачі вищої освіти використовують інструменти ШІ здебільшого як асистентів на підготовчих етапах: пошук джерельної бази, формулювання ідей чи візуалізація матеріалу. Це підтверджує гіпотезу про те, що ШІ виконує допоміжну, а не замінюючу функцію в науковому процесі. Аспіранти активно використовували інструменти ШІ з метою візуалізації результатів дослідження, підготовки презентацій (35,3%). Схвальним є те, що ніхто з опитуваних не використовує інструменти ШІ для написання тексту дисертації, однак застосовують при виконанні різних завдань щодо реалізації освітньої складової ОНП.

5. Інструменти ШІ, які частіше використовуються здобувачами освіти.

Серед інструментів ШІ найбільшої популярності набувають такі: Chat GPT, Gemini, Copilot, Claude, Gamma, Canva. Кожен із інструментів має цільове призначення.

Серед інструментів ШІ найбільшу популярність має ChatGPT, що пояснюється його доступністю, мовною підтримкою й широким функціоналом. Водночас наявність згадувань спеціалізованих платформ свідчить про поступове розширення цифрової грамотності дослідників. Слід зазначити, що технології ШІ активно розвиваються, створюються нові моделі та продукти. Наприклад, Mind the Graph пропонує найбільшу у світі бібліотеку науково точних ілюстрацій. Це онлайн-інструмент, за допомогою якого можна легко створювати інфографіку, графічні анотації, плакати та багато іншого.

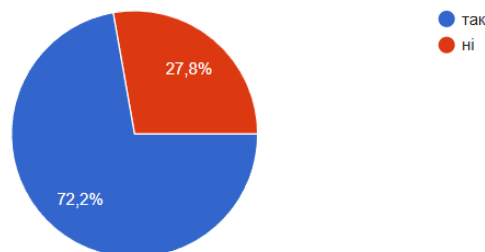
6. Загрози академічній доброчесності дослідника.

Так, вбачають загрозу — 10 осіб (56%)

Ні, не вбачають — 8 осіб (44%)

6. Чи вбачаєте Ви загрозу використання ШІ академічній доброчесності дослідника?

18 відповідей

Питання академічної доброчесності залишається чутливим, адже більшість респондентів висловлює занепокоєння щодо потенційного зниження якості або оригінальності дослідницької роботи при надмірному використанні ШІ. Це підкреслює потребу в чітких етичних орієнтирах та

прозорості, у визначенні норм, які регулюють використання технологій. Відтак, 58,8% респондентів вважають за необхідне розроблення спеціальних програм щодо перевірки наукових текстів, підготовлених із використанням ШІ. Однак 41,2% вказали на те, що не мають нагальної потреби у розробці такої програми.

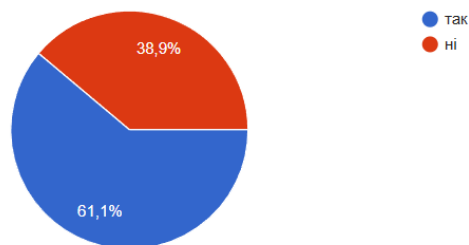
7. Потреба у розробці спеціальних програм щодо використання дослідниками інструментів ШІ.

Так, необхідні — 11 осіб (61%).

Ні — 7 осіб (39%).

7. Чи вважаєте Ви необхідним розробку спеціальних програм щодо перевірки наукових текстів, підготовлених з використанням ШІ?

18 відповідей

Значна частка респондентів підтримує ідею створення механізмів верифікації наукових текстів, підготовлених із використанням ШІ. Це відповідає сучасним тенденціям академічної політики, де дедалі більше уваги приділяється прозорості авторства й уникненню «невидимого» використання автоматизованих інструментів.

Загальні висновки.

50% респондентів уже інтегрує ШІ у свою наукову діяльність, здебільшого на етапах пошуку ідей та наукових джерел. Більшість аспірантів ставиться до використання ШІ з обережністю та вважає доцільним впровадження систем перевірки наукових текстів. Незважаючи на позитивні ефекти, понад половина опитаних визнає потенційні загрози академічній доброчесності. Ситуація демонструє перехід до змішаного стилю дослідницької роботи, де ШІ може доповнювати, але не замінювати людське мислення.

Отже, зазначене вище актуалізує проблему наукової етики та доброчесності щодо уникнення недоброчесних проявів (плагіат, фальсифікація, відсутність посилання на використані джерела та їх опрацювання тощо) в контексті стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту. Використання технологій ШІ має виступати додатковим, допоміжним інструментом виконання дослідницьких завдань, а не підміняти самого дослідника.

Відтак, дозволяючи використання ШІ при виконанні наукових досліджень, необхідно чітко зазначити нові вимоги до дослідника та його наукового доробку, скоригувати і доповнити норми етики науковців, розробити рекомендації і принципи використання генеративного ШІ в освіті.

Рекомендації:

1. Розробити локальні нормативні акти щодо етичного використання ШІ в науковій діяльності.
2. Провести серію тренінгів для аспірантів щодо критичного та відповідального використання ШІ.
3. Забезпечити доступ до програм для виявлення ШІ-згенерованого контенту в наукових текстах.
4. Формувати у здобувачів освіти культуру рефлексивного використання ШІ, що передбачає усвідомлення його меж, потенціалу та академічної відповідальності.